

บทที่ 5

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

การกำหนดโทษอาญาในกฎหมายสำหรับการกระทำความผิดจะต้องยึดถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

การกระทำที่เป็นความผิดที่เป็นความผิดร้ายแรงนั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง

หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมาย หากเป็นไปได้เพื่อคุ้มครองสิ่งต่อไปนี้ อาจกำหนดเป็นโทษอาญาได้

เป็นการกระทำที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ ได้แก่ การกระทำที่อาจทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองการปกครอง หรือเป็นการกระทำที่อาจทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยของประเทศหรือประชาชน อาจกำหนดเป็นความผิดอาญาได้ตามความร้ายแรงของการกระทำนั้นๆ

เป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (public order) หรือกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง (good morals) หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง ซึ่งต้องคำนึงถึงสภาพสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

โดยในการพิจารณาดังกล่าว ให้ถือหลักดังต่อไปนี้

ความสงบเรียบร้อยของประชาชน (public order) คือ กฎเกณฑ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย มุ่งคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมหรือในประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความมั่นคง (security) ความสงบสุข (tranquility) สันติภาพ (peace) และสุขภาพ (public health) ร่วมกันของคนในสังคม การกระทำใดที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคง ความไม่สงบสุข ความวุ่นวาย หรือบ่อนทำลายสุขภาพ อันจะมีผลต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนนั้นย่อมกำหนดเป็นความผิดอาญาได้ตามความร้ายแรงแห่งการกระทำและเจตนา

ศีลธรรมอันดีของประชาชน (good morals) คือ กฎเกณฑ์ที่คนในสังคมส่วนใหญ่คือปฏิบัติตามความเชื่อ ตามประเพณี หรือศาสนา และถือว่าเป็นเครื่องวินิจฉัยความประพฤติว่าถูกต้องหรือไม่ ปกติการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมทำให้นิติกรรมเสียไป แต่การกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนจะเป็นความผิดอาญา ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นเป็นเรื่อง

ร้ายแรงและกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอันอาจทำให้เกิดความไม่มั่นคง ความไม่สงบ สุขความวุ่นวายในสังคมได้ ศีลธรรมอันดีของประชาชนนี้อาจมีวิวัฒนาการได้ตามยุคสมัยและตามพื้นที่ การกระทำที่กระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรงย่อมกำหนดเป็นความผิดอาญาได้ตามยุคสมัย

การกระทำที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม คือ การกระทำที่ส่งผลร้ายต่อประชาชนในวงกว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง หรือสิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบที่เป็นผลร้ายอื่นที่ไม่เพียงแต่เป็นการกระทบต่อปัจเจกบุคคลเป็นการส่วนตัว

ทั้งนี้การพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าว หน่วยงานของรัฐต้องตระหนักว่า เกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นพลวัต จึงต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับยุคสมัย สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม และประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป รวมตลอดถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและปัจจัยอื่นๆ

กรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างไรผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้

การกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดและโทษอาญา เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างยิ่ง จึงต้องใช้ในกรณีที่ไม่มีความมาตรการอื่นเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ หรือ การลงโทษอย่างอื่นที่ไม่ใช่โทษอาญาไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวเพราะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจคุ้มค่ากว่าโทษที่ได้รับ หากมีมาตรการอื่นที่ทำให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ เช่น มาตรการจูงใจเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย หรือการอำนวยความสะดวกให้การกระทำที่รัฐอยากให้ทำ การกำหนดมาตรการบังคับทางปกครอง การกำหนดสภาพบังคับทางเศรษฐกิจ เช่น การกำหนดโทษปรับเป็นพินัย¹ หรือการกำหนดให้เอกชนฟ้องร้องดำเนินคดีได้เอง เห็นสมควรใช้มาตรการดังกล่าว แต่ถ้ามาตรการดังกล่าวไม่อาจทำให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างได้ผลหรือมีประสิทธิภาพเพียงพอ กรณีนี้จึงกำหนดให้การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวเป็นความผิดและมีโทษอาญา

ความผิดที่บัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิด หากบทบัญญัติความผิดที่มีโทษอาญาในพระราชบัญญัติใดมีองค์ประกอบความผิดเหมือนหรือคล้ายคลึงกับความผิดที่กำหนดในภาคความผิดของประมวลกฎหมายอาญา มิให้กำหนดโทษอาญาในร่างกฎหมายนั้น เว้นแต่ จะมีเหตุผลความจำเป็นพิเศษว่าเป็นกฎหมายเฉพาะ จำเป็นต้องมีโทษสูงกว่า

¹ โทษปรับเป็นพินัย เป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดสภาพบังคับที่เป็นผลร้ายกรณีไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และไม่ใช้โทษอาญาหรือโทษทางปกครอง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาอยู่ระหว่างการศึกษาและจัดทำร่างกฎหมายเพื่อที่จะเสนอเรื่องต่อไป

หรือมีโทษอุปรณ์ อาทิเช่น กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2562 ที่กำหนดโทษปรับไว้อย่างสูงแก่ผู้กระทำความผิด

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ประสงค์จะกำหนดโทษอาญาที่มีโทษน้อยกว่าโดยมิให้นำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ จะต้องระบุในกฎหมายเฉพาะนั้นให้ชัดเจนว่า มิให้นำโทษสำหรับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับสำหรับการกระทำความผิดตามกฎหมายเฉพาะนั้น

ในกรณีที่มีพันธกรณีระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันประเทศไทย เช่น สนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี กำหนดพันธกรณีให้ประเทศไทยต้องตรากฎหมายที่มีโทษอาญาตามที่กำหนดไว้ในพันธกรณีนั้น ให้กำหนดโทษอาญาได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม และมีเพดานโทษ (threshold) ที่ชัดเจนด้วย ทั้งนี้ ในการตรากฎหมายที่กำหนดโทษอาญาตามพันธกรณีระหว่างประเทศนั้นจะต้องอ้างอิงข้อความในพันธกรณีที่ระบุให้กำหนดโทษอาญาให้ชัดเจนด้วย

สำหรับการกระทำที่ไม่ควรกำหนดเป็นโทษอาญาตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

การกระทำความผิดเล็กน้อยตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เช่น

มาตรา 24 ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องจัดให้คนงาน ผู้รับจ้างหรือผู้แทนของผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตมีใบคู่มือสำหรับทำการตามที่ได้รับอนุญาต ตามแบบ ระเบียบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ซึ่งผลของการฝ่าฝืนนั้น ได้กำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ คือ

มาตรา 32 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 18 อธิบดีมีอำนาจออกระเบียบการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) การเข้าไป การผ่านหรือการใช้ทาง
- 2) การนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไป

ระเบียบตามวรรคหนึ่ง จะใช้บังคับในเขตป่าสงวนแห่งชาติแห่งใดให้ประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และที่ทำการผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ป่าสงวนแห่งชาติแห่งนั้นตั้งอยู่

ซึ่งผลของการฝ่าฝืนนั้น ได้กำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ คือ

มาตรา 33/1 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 18 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 25 (1) หรือ (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากต้องระวางโทษตามวรรคหนึ่งแล้ว ผู้ไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

ตามมาตรา 18 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 25 (1) หรือ (2) ยังต้องระวางโทษปรับอีกวันละไม่เกินห้าพันบาท จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

มาตรา 33/2 ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง และก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างร้ายแรง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท

จากบทบัญญัติดังกล่าวที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญที่กระทำต่อปัจเจกชน อาจกำหนดเป็นโทษปรับเป็นพินัยได้ ซึ่งต่างจากการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความสงบเรียบร้อยของผู้อื่นซึ่งต้องกำหนดเป็นโทษทางอาญา

การกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายเศรษฐกิจที่ไม่มีผลกระทบรุนแรง อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองหรือมาตรการบังคับอื่นแทน เช่น สั่งให้หยุดหรือแก้ไขให้ถูกต้อง หรือการใช้มาตรการบังคับทางแพ่ง

การฝ่าฝืนไม่ต่ออายุใบอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาตเกินกำหนด ไม่แจ้งเปลี่ยนสถานที่ประกอบการ

ระบบกฎหมายของต่างประเทศมีวิวัฒนาการทางนิรนัยนโยบายไปในทางเดียวกัน คือลด-เลิก โทษอาญา เพื่อแก้ปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ ซึ่งได้ก่อให้เกิดภาระแก่ศาลยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอย่างมาก อันเป็นเหตุให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีความล่าช้ามาก จนทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้กฎหมายในต่างประเทศจึงมีและนิรนัยนโยบายให้นำมาตรการอื่นมาใช้แทนโทษอาญา โดยในบางเรื่องสมควรใช้มาตรการทางปกครองไม่ว่าจะเป็นมาตรการบังคับทางปกครองหรือการเปลี่ยนบทกำหนดโทษของการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงจากโทษอาญามาเป็นโทษทางปกครองแทน โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการกระทำความผิดใดควรให้เป็นความผิดทางอาญาที่มีโทษอาญาต่อไปการกระทำความผิดใดควรเปลี่ยนมาเป็นความผิดทางปกครองที่มีโทษทางปกครองแทนเอาไว้หลายเกณฑ์โดยเกณฑ์ในการพิจารณาที่สำคัญก็คือ การว่าด้วยประสิทธิภาพในการลงโทษ โดยพิจารณาความพร้อมและองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาการ

กระทำความผิดในเรื่องเล็กน้อยที่มีผู้กระทำผิดเป็นจำนวนมากถือเป็นการกระทำความผิดในเรื่องทางเทคนิคที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่ศาลขาดความรู้ความเชี่ยวชาญที่จะพิจารณาทำความเข้าใจได้อย่างถูกต้องก็ไม่สมควรกำหนดให้เป็นโทษอาญา

สำหรับประเทศไทยนั้นที่ผ่านมาได้มีการศึกษาวิเคราะห์และมีข้อเสนอแนะให้มีการลด-เลิกโทษอาญากันมาโดยตลอดจนได้ช้อยุติเป็นนิตินโยบายโดยมีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 77 ในมาตรา 5 และมาตรา 21 (8) แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายพ.ศ. 2562 และคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายเรื่องการกำหนดโทษอาญาในกฎหมายว่าให้รัฐเพ่งกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดไทยซึ่งให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของนโยบายดังกล่าวอาจมีแนวทางในการดำเนินการได้หลายแนวทาง เช่น การจัดทำร่างกฎหมายที่กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงความผิดบางประเภทจากโทษอาญาเป็นโทษทางปกครองแทน เช่น คำสั่งลงโทษทางวินัย โดยเปิดเผยต่อสาธารณะชน การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตการปรับทางปกครอง เป็นต้น

การนำโทษทางปกครองมาใช้ในระบบกฎหมายไทยนั้น ได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 โดยการตรากฎหมายที่มีการบัญญัติเรื่องโทษทางปกครองไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย เห็นแล้วว่า การดำเนินการเกี่ยวกับโทษทางปกครองต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายปกครองด้วย หลักเกณฑ์ในการลงโทษทางปกครองระยะเวลาในการพิจารณาลงโทษทางปกครองและการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางปกครองต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองส่วนการฟ้องคดีโต้แย้งคำสั่งลงโทษทางปกครองต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

ส่วนเรื่องที่ยังมีปัญหาลักษณะสำคัญในการร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับโทษทางปกครองที่ผ่านมาก็คือ การบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งลงโทษทางปกครองเฉพาะในส่วนที่เป็นคำสั่งปรับทางปกครองนั้นมีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่บัญญัติให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลมแต่ในกรณีที่ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือมีแต่ไม่สามารถดำเนินการของได้ก็ให้เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการตามกฎหมายมีอำนาจสั่งคดีต่อศาลปกครองเพื่อบังคับชำระค่าปรับทางปกครองได้เท่านั้นที่บัญญัติให้ฟ้องคดีต่อศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาเพื่อบังคับชำระค่าปรับทางปกครองซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นความสับสนในกฎหมายกล่าวคือ ตอนต้นน้ำ และกลางน้ำไปเรื่องของกฎหมายปกครองแต่ตอนต้นน้ำกลายเป็นเรื่องทางอาญา

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดโทษปรับทางปกครองตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพ.ศ. 2507 ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการแก้ไขโดยการปรับเปลี่ยนขอบเขตการบังคับใช้ของพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 นี้ ควรจำกัดอยู่แต่เพียงการเปลี่ยนโทษอาญาที่มีอยู่ในกฎหมายในปัจจุบันให้เป็นโทษทางปกครองแทนไม่ควรขยายไปใช้บังคับกับโทษทางปกครองที่มีการบัญญัติไว้แล้วในกฎหมายซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนในการบังคับใช้กฎหมายเกินความจำเป็น อันเนื่องมาจากการกำหนดกลไกในการบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งให้ชำระค่าปรับที่พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 นี้บัญญัติ และให้เจ้าหน้าที่สรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และส่งสำนวนให้พนักงานในการเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเสนอให้นำพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2562 มาตรา 63/7 มาใช้กับมาตราดังกล่าว ได้แก่

มาตรา 24 ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องจัดให้คนงาน ผู้รับจ้างหรือผู้แทนของผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตมีใบคู่มือสำหรับทำการตามที่ได้รับอนุญาต ตามแบบ ระเบียบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ซึ่งผลของการฝ่าฝืนนั้น ได้กำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ คือ

มาตรา 32 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 18 อธิบดีมีอำนาจออกระเบียบการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) การเข้าไป การผ่านหรือการใช้ทาง
- 2) การนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไป

ระเบียบตามวรรคหนึ่ง จะใช้บังคับในเขตป่าสงวนแห่งชาติแห่งใดให้ประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และที่ทำการผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ป่าสงวนแห่งชาติแห่งนั้นตั้งอยู่

ซึ่งผลของการฝ่าฝืนนั้น ได้กำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ คือ

มาตรา 33/1 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 18 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 25 (1) หรือ (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากต้องระวางโทษตามวรรคหนึ่งแล้ว ผู้ไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

ตามมาตรา 18 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 25 (1) หรือ (2) ยังต้องระวางโทษปรับอีกวันละไม่เกินห้าพันบาท จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

มาตรา 33/2 ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง และก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างร้ายแรง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท

โดยมีบทบัญญัติที่ได้กำหนดเป็นมาตรการทางเลือก คือ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระ โดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วนได้